

Verslag workshop 6 – Financiële Markten

Moderator: Kees Hudig (Globalinfo, NL)

Inleider 1: Myriam vander Stichele (SOMO, NL)

Inleider 2: Matthias Bienstman (Netwerk Vlaanderen, BE)

Verslag: Thomas Ducheyne

Een gevarieerd publiek in de werkgroep financiële markten uit verschillende hoeken van de samenleving en de economie maakten een boeiend debat mogelijk maar bemoeilijkte tegelijk de mogelijkheid om tot unaniem gedragen conclusies te komen.

Mathias Bienstman, (Netwerk Vlaanderen¹) gaf een toelichting bij de nota (<http://www.economischegroei.net/file/200>) die de basis vormde voor het werk van deze werkgroep. Meer en meer lopen we tegen de grenzen aan van het klassieke bankieren. Het adagium van de banken is te investeren in wat verwacht wordt meer geld op te brengen en alles mag zo lang het binnen het wettelijk kader blijft. In Vlaanderen wordt er onvoldoende geïnvesteerd in alternatieve of efficiëntere energiesystemen, terwijl er naar schatting een investering van 1 miljard euro gedurende tien jaar zou volstaan om deze transitie mogelijk te maken. Maar voor banken is het niet interessant hierin te investeren. Hun voorkeur ging naar de Amerikaanse huizenmarkt waar eigenaars werden aangemoedigd huizen te kopen en door te verkopen met allerlei financiële incentives. Op deze markt waren er meer winsten te behalen maar uiteindelijk is het allemaal een luchtbel gebleken. Economische commentatoren vragen zich nu af hoe het zover is kunnen komen.

1° Hoe is die normvervaging, dat ethisch deficit, kunnen gebeuren? Hoe is het mogelijk dat op de Amerikaanse huizenmarkt mensen werden aangemoedigd huizen te kopen die hun financiële mogelijkheden ver te boven gingen?

2° Waar zat het algemeen belang en de economische zin? Waarom werd er niet ingegrepen?

Het antwoord is de gangbare liberale ideologie die onethische manieren van bankieren aanmoedigde. De laissez faire, laissez passer-ideologie in de financiële sector wordt het best geïllustreerd door een citaat van Alan Greenspan

“Waarom zouden we de bestuivende bijen van Wall Street een duimbreed in de weg leggen?”

Hiermee wees Greenspan op het ontbreken van regeringsbemoeienissen in de financiële sector en drukte hij de hoop uit dat dit zo zou blijven. Dit gebrek aan regulering zet financiële

¹ Netwerk Vlaanderen is een Vlaamse ngo die campagne voert tegen onverantwoorde en schadelijke investeringen van banken en pleit voor duurzame investeringen die bijdragen aan een mens- en milieuvriendelijke samenleving. Netwerk Vlaanderen streeft naar een rechtvaardige samenleving.

actoren ertoe aan te investeren in wat nog meer geld opbrengt terwijl investeringen in wat maatschappelijk nuttig is, niet worden aangemoedigd. Ook nu is de vraag of de huidige financiële crisis de juiste omslag zal teweegbrengen.

1° Is er in ons huidige financieel systeem behoefte aan een ethische ondergrens.

Hoe pervers het huidige systeem kan zijn: het is Belgische bedrijven verboden clusterbommen te produceren maar men laat wel toe dat financiële instellingen investeren in buitenlandse bedrijven die hetzelfde doen.

2° Is er nood aan een financieel en fiscaal systeem dat ethische investeringen aanmoedigt, een aan een herverdelingseffect van niet-duurzame investeringen naar duurzame investeringen en aan een verschuiving van belasting op inkomens uit arbeid naar een belasting van inkomens die niet uit arbeid voorkomen (vermogensbelasting, consumptie/BTW, speculatie,...)

De vraag is hoe die investeringen moeten verlopen. Moet dat via overheidsfondsen of moet dat via de banken zelf. Pro de banken pleit dat zij natuurlijk over de financiële knowhow beschikken. De idee is dan om rentekortingen aan te bieden voor duurzame investeringen zoals dat nu al het geval is in Nederland met de groenfondsen waar een participatie wordt gekoppeld aan een belastingvoordeel en waarvan de middelen door banken worden aangewend om in duurzame projecten te investeren.

Myriam vander Stichele (SOMO¹) wijst erop dat de overheid jarenlang de agressieve strategieën en de liberalisering van de banken heeft aangemoedigd en zelf ten dienste staat van de banken. Vandaar dat het toezicht gefaald heeft bij het voorkomen van de huidige crisis. We moeten streven naar een situatie waarin geld niet wordt ingezet om nog meer geld te genereren maar waar financiële middelen worden aangewend om een omslag te realiseren. In elk geval moeten we financiële producten en diensten bannen waar van zelfs de toezichthouders niet weten wat het is. Nu zijn er regels die bijvoorbeeld speculatie verbieden en hebben we toegestaan dat er pensioengelden in een piramidesysteem werden gepompt. Er moet een democratisch toezicht zijn op de banken. In het licht hiervan is het bedroevend dat er momenteel opnieuw druk geheim overleg is tussen banken en centrale banken zonder dat er hier een democratische controle is.

De eerste stelling is een voorstel om duurzame criteria wettelijk op te leggen aan financiële producten. Die criteria moet gehandhaafd worden door nationale en internationale toezichthouders. Een democratische discussie is nodig want dit voorstel vereist draagvlak.

De tweede stelling impliceert dat we banken niet langer als gewone bedrijven blijven behandelen. Dit gaat over eigendomsstructuren maar ook over inspraakprocedures en over de simpele vraag of banken, sowieso winst moeten maken en of de winsten die er zijn niet moeten gerecycleerd worden in een groene New Deal. De banken die genationaliseerd zijn zouden in elk geval moeten voldoen aan de voorwaarden uit stelling 1.

Waar moeten die regels tot stand komen? Vander Stichele kijkt daar vooral in de richting van de G20 maar van daaruit komt er bitter weinig nieuws over wat er zou moeten gebeuren. Maar dat er in het bankwezen weinig neiging is tot verandering bewijst dat Gerrit Zalm² hoofd

¹ SOMO is een Nederlands non-profit onderzoeks- en adviesbureau dat sinds 1973 onderzoek doet naar de gevolgen van bedrijfsbeleid van Multinationale Ondernemingen (MNO's) en naar de gevolgen van de internationalisering van het bedrijfsleven wereldwijd.

² Liberaal Nederlands politicus, voormalig minister van financiën.

wordt van de fusie tussen Fortis Nederland en ABN Amro. Zalm wordt door veel Nederlanders beschouwd als één van de architecten van het huidige financieel debacle. Bienstman wijst erop dat er op internationaal niveau wel wordt gesproken, over een groene New Deal maar hoe die er zou moeten uitzien of hoe die moet gefinancierd worden is nog een vraagteken. Het is echter veelzeggend dat ook Sarkozy spreekt over "de scheuren in het beton". Het betekent toch dat er in grote woorden over wordt gepraat.

Uit het publiek wordt opgemerkt dat er toch banken zijn die wel ethisch bankieren zoals Triodos of ASN¹. Volgens vander Stichele zijn de criteria bij ASN – als je kijkt naar welke bedrijven in die beleggingsfondsen zitten - onvoldoende transparant. Bij Triodos is dat meer het geval. Volgens Bienstman mag je bovendien niet rekenen op de goodwill van sommige banken. Het aantal duurzame beleggingen bedraagt momenteel twee procent. Dat proces moet versneld worden en dat lukt niet als je wacht op een vrijwillig engagement van banken. Uit het publiek wordt opgemerkt dat de mogelijkheden om duurzaam te investeren ook voor banken eerder beperkt zijn omdat er onvoldoende beursgenoteerde ethische of duurzame bedrijven zijn. Triodos heeft onder impuls van de financiële crisis meer spaargelden mogen ontvangen maar weet een deel daarvan niet te plaatsen door gebrek aan investeringsmogelijkheden.

De consument moet bereid zijn dat zijn beleggingen minder gaan opbrengen en dat een deel van de opbrengst wordt geïnvesteerd in duurzame investeringen. Een deelnemer uit België verwijst naar het feit dat je vroeger in België staatsbanken had, waar het algemeen belang meer doorwoog maar dat die nu alle geprivatiseerd zijn. In tegenstelling tot andere landen is België niet overgegaan tot privatisering van noodlijdende banken omwille van het liberale gedachtegoed van de regeringspartners.

Een deelnemer merkt op dat ze het genderperspectief in deze discussie mist. De moderator antwoordt dat in duurzaamheidscriteria ook genderspecifieke criteria moeten opgenomen zijn. Een andere deelnemer vindt dan weer dat de banken te hard worden aangepakt. Zij wijst erop dat banken ook welvaart hebben opgeleverd en dat ook in de banken mensen werken die bevlogen zijn.

De vraag werd ook gesteld of banken sowieso wel winst mogen maken. Econoom Willem Hoogendijk, aanwezig in het publiek, wijst erop dat banken het geld laten circuleren. In die zin moeten wel onderscheid maken tussen geld als nuttig smeermiddel voor de economie en geld als accumulator. Ten tweede merkt Hoogendijk op dat we nood hebben aan een andere aanpak in functie van de economische crisis. We moeten verhinderen dat bedrijven de deuren moeten sluiten in tijden van crisis en de banken moeten zich flexibeler opstellen. Volgens een andere econome in de zaal is er teveel speculatie op de geldmarkten die niet rechtstreeks leiden tot productie en dus ook niet tot welvaart.

Vraag is of de overheid die vandaag geld in de banken pompt niet in hetzelfde straatje zal belanden als die banken zelf en of we ons niet eerder moeten spiegelen aan banken zoals het reeds vermelde Triodos maar ook de Rabobank die heel anders opereren dan andere banken.

Een ander deelnemer aan deze workshop vraagt zich af waarom iemand aan een lagere rente zijn geld zou willen investeren. Zijn antwoord is als hij de zekerheid krijgt dat er met dat geld een maatschappelijke meerwaarde wordt gecreëerd. Waarom dan niet direct een 0-rente vraagt een ander zich af. ('Inflatie!', roept iemand uit de zaal).

¹ Bank die is opgericht door een vakbond en duurzaam beleggen promoot.

Bienstman merkt op dat de economie niet gedreven wordt door investeringen alleen maar dat de overheid zelf een flinke stimulans moet geven. Het gaat hier over het geven van een concurrentieel voordeel aan bijvoorbeeld 'groene sectoren'. Dat is ook verdedigbaar vanuit het feit dat windproducenten meer moeten investeren dan de eigenaars van bestaande kerncentrales die meestal al afbetaald zijn. Op een vraag vanuit het publiek hoe het zit met de wapeninvesteringen antwoordt Netwerk Vlaanderen dat het niet volstaat om de wapenbedrijven zelf aan te pakken maar dat ook de investeringen moeten aangepakt worden. Dat beschouwt hij niet als een vijandig standpunt tegenover de banken maar behoort tot de maatschappelijke en democratische verantwoordelijkheden van de banken.

Vanuit het publiek wordt het voorstel ondersteund om banken weer uit elkaar te halen en te splitsen volgens functie. De motieven om de banken te nationaliseren had weinig met duurzaamheid te maken maar gebeurden om het geldsysteem te redden.

Er wordt ook een voorstel gedaan in verband met overheidsgaranties: een groene organisatie, project of onderneming kan aan goedkoop geld geraken via de banken of een overheidsfonds. Maar de overheid gaat best ook op zoek naar goede borgregelingen zodat voor risicovolle groene projecten het krediet (met rentekorting) niet afspringt omdat er geen borg kan gevonden worden. Eventueel kan er gekeken worden naar (een uitbreiding van) het mandaat van het waarborgfonds.

Zijn fiscale stimuli interessant? Wanneer je duurzame investeringen aanmoedigt zal een kleiner wordende groep investeerders in wat niet-duurzaam is, hogere rendementen worden voorgesteld. Dus dat soort investeringen gaat altijd afnemers vinden. Je moet met andere woorden ook zorgen dat de markt wordt gecontroleerd en niet alleen rekenen op fiscale instrumenten.

Vergroening van de fiscaliteit waarbij er een herverdeling plaatsvindt, moet in staat stellen om groen te investeren. Om dat proces te laten slagen moet het volume hiervan jaarlijks verhoogd worden zodat er een verschuiving plaatsvindt en de markt tijd krijgt om hierop te reageren. Maar, zegt iemand uit het publiek, daarbij ligt de klemtoon teveel op het belasten van de consumptie. Men verwijst naar het idee van de Tobintaks dat speculatie 'bestraft' en tegelijk een herverdeling mogelijk maakt.

Er wordt ook op gewezen dat veel ondernemers vragende partij zijn voor een normering van de markten. Nu nemen ze zelf geen initiatief uit angst hun concurrentieel voordeel te verliezen. De financiële crisis biedt hier mogelijkheden, er is mogelijkheid tot coalitievorming.